
Kronika.

Przegląd Historyczny 50/2, 408-416

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Tegoroczny, siódmy z kolei, tydzień studiów nad wczesnym średniowieczem, organizowany przez *Centro Italiano di studi sull'alto medioevo* w Spoleto, zgromadził w dniach 1—13 kwietnia 1959 kilkudziesięciu specjalistów i nieco więcej słuchaczy spośród doktorantów i młodszych pracowników nauki. W salach Palazzo Mauri, siedzibie *Centro* w Spoleto, i w opactwie San Felice di Giano w czasie wykładów, na trasie objazdu preromańskich i romańskich zabytków, m.in. San Brizio, Ferentillo, Greccio i Rieti, w toku rozmów i spotkań poza obradami odbywała się wymiana poglądów na rolę instytucyj kościelnych w państwach wczesnośredniowiecznych i zmienne losy realizacji prymatu papieskiego do wieku VIII włącznie.

Gian Piero Bognetti (Mediolan) zainaugurował spotkanie wykładem publicznym w Teatro Caio Melisso, poświęconym zagadnieniom odrodzenia katolicyzmu w ogniu walk z arianizmem i zaczątkami schizmy wschodniej. Właściwa konferencja miała charakter zamkniętych obrad, którym przewodniczyli na kolejnych posiedzeniach Giovanni Battista Picotti (Piza), Gabriel Le Bras (Paryż), Aleksander Gieysztor (Warszawa), François L. Ganshof (Gandawa), Paul Lehmann (Monachium), Erna Patzelt (Wiedeń), Carlo Battisti (Florencja), José-Maria Lacarra (Saragossa), J. M. Wallace-Hadrill (Manchester) i Jan Van Boyterden (Leeuwarden).

Wykład nadesłany przez nieobecnego z powodu choroby Eugen Ewiga (Moguncja) zaakcentował rolę dezurbanizującej się *civitas* czasów merowińskich w przekazaniu średniowieczu rzymskich cech instytucjonalnych kościoła („republiki kościelne”), a Theodor Schieffer (Kolonja) mówił o Wilibordzie i Bonifacym jako szermierzach odbudowy władzy biskupiej, wspieranych przez władzę świecką, która wcześniej dojrzała pożytek płynący ze wzmocnienia państwa przez dość sprawnie działającą armaturę kościoła narodowego. François L. Ganshof (Gandawa) przedstawił realistyczny obraz starań monarchii wczesno-karolińskiej o nowe środki władzy i oporu kościołów prywatnych wobec centralizacji; pozostawała ona, częściej niż wydawało się historykom, tylko programem działania; z drugiej strony wysiłek unifikacyjny przyniósł najwięcej wyników w zakresie wewnętrznej organizacji kościoła. E. Delaruelle (Tuluza) zanalizował podstawy stosunku kościoła frankijskiego do papieżstwa, wypowiadając się przeciw tradycyjnemu pojmowaniu polityki papieskiej jako konsekwentnej linii walki o pozycję mocarstwową i podkreślając cechy narodowościowe i dynastyczne kultu świętych frankijskich; Grzegorz Wielki potrafił zaakcentować rolę uniwersalną papieżstwa i około 751 roku, zdaniem referenta, nastąpiła równowaga sił, co jednak nie upoważnia do datowania darowizny Konstantyna już na połowę VIII wieku. Cyrille Vogel (Strasburg) omówił anarchię liturgiki przedkarolińskiej na tle upadku sztuki pisarskiej kopistów rzymskich; import kodeksów liturgicznych z Rzymu, choć słaby, umożliwił jednak już około 700 r. rozpowszechnienie rytuałów: gelazjańskiego starszego i gregoriańskiego (typ padewski) obok utrzymywania się obrzędów lokalnych (gallikańskich)

oraz form mieszanych; reformę rozpoczęto za Pepina Małego wprowadzeniem synkretycznego tekstu gelazjańskiego młodszego, co wcale nie usunęło poprzednich rytuałów ani ich interpolacyj. Dopiero Karol Wielki doprowadził romanizację liturgiki do końca, zresztą przy pomocy sił miejscowych, frankijskich; kościół średniowieczny korzystał później z redakcji mogunckiej połowy X wieku.

Dyskusja przeprowadzona łącznie nad wymienionymi referatami skoncentrowała się nad zagadnieniem kościołów narodowych i autorytetu papieżstwa. Przeważał sąd reprezentowany głównie przez Th. Schieffera i E. Delaruelle o daleko posuniętej niezależności i samowystarczalności kościołów podporządkowanych państwu wczesnego średniowiecza; Th. Schieffer ostro zaznaczył granicę między naukowym i wyznaniowym pojmowaniem historii budowy prymatu papieskiego i jego realizacji, wskazując m.in. na uporczywe, samobójcze, jak określił, trzymanie się papieży VI—VII wieku starej idei związku z Cesarstwem wschodnim, sprzecznej z interesami kościołów terytorialnych.

Następną serię referatów rozpoczęto na sesji wyjazdowej do opactwa San Felice di Giano, pokazanego przez kierownika prac konserwatorskich w Umbrii, Gilberto Martelli (Perugia). W refektarzu opactwa José Orlandis Rovira (Saragossa) mówił o sytuacji kościoła wizygockiego przed wprowadzeniem zasady elekcyjności monarchii, a José Maria Lacarra (Saragossa) o stosunkach wizygocko-papieskich w wieku VII, a więc w okresie katolickim, w którym referent wyróżnił podokresy: izydoriański oraz schyłkowy. Pierwszy był czasem przewagi władzy królewskiej nad kościołem i dość daleko posuniętej izolacji od Rzymu, a wrogości wobec Bizancjum; w drugim biskupi wchodziły w skład kolegium elektorskiego królów i w wir polityki możnowładczej; wzrasta wówczas rola prymasa-metropolity Toledo, prawie że znikły kontakty z papieżem. Dyskusja dotyczyła głównie politycznej roli kościoła wizygockiego wewnątrz państwa.

Włochy wczesno-średniowieczne były przedmiotem dwu referatów z historii kościoła w państwie longobardzkim: G. P. Bognetti przedstawił tezę o kontynuacji biskupstw katolickich pod panowaniem Longobardów do końca VII wieku, a Ottorino Bertolini (Piza) sytuację kościoła po przyjęciu katolicyzmu przez Longobardów; wymiana poglądów obejmowała głównie sprawę adaptacji biskupstw katolickich do nowych stosunków politycznych.

Ważne dla całej Europy insularne zjawiska kulturalne i kościelne stały się tematem wykładów J. M. Wallace-Hadrill (Manchester), który mówił o kontaktach kościoła anglosaskiego z Rzymem przed rokiem 800. i Johna Ryan (Dublin), który przedstawił analogiczne stosunki iryjskie. Dyskutowano w związku z referatami sprawę względnego odosobnienia, a jednocześnie znacznego zanarchizowania zwłaszcza kościoła iryjskiego.

Wykład Gabriela Le Bras (Paryż) o socjologii kościoła we wczesnym średniowieczu należał do najlepszych referatów całej konferencji; osnową prelekcji było błyskotliwie przedstawione skonstrastowanie struktury kościelnej tego czasu, jej jednoczesne rozproszenie i spistość, laicyzacja i odrębność, partykularyzm kulturowy i poczucie jedności, wszystko na tle struktur społecznych, które niosły i rozwijały różnokierunkowe tendencje epoki. Głos dyskusyjny E. Delaruelle podkreślił cechy kolektywne religii wczesnośredniowiecznej. Paul Lehmann (Monachium) podjął klasyczny temat z dziejów kultury wczesnośredniowiecznej, mianowicie sprawę stosunku kościoła do literatury i nauki na tle recepcji szkolarskiej tradycji antycznej w piśmiennictwie aż do początków odrodzenia karolińskiego, zwłaszcza zaś typu kompilacyjnego, niedocenianego na ogół przez historyków.

Wykład Michele Maccarone (Rzym) dotyczył doktryny prymatu w obrębie kościoła zachodniego w świetle terminologii kancelarii papieskiej V—VIII w. oraz instytucji wikariuszów apostolskich i paliusza. Carlo Battisti (Florenceja) przedstawił metodykę badań językoznawczych nad terminologią kościelną krajów romańskich, ze szczególnym uwzględnieniem toponomastyki. Carlo Cecchelli (Rzym) zestawił materiał archeologiczny i architektoniczny, dotyczący kościołów arianskich we Włoszech.

Świeżą nutę wniósł Charles Higounet (Bordeaux), który pierwszy z referentów podniósł potrzebę badań nad ekonomicznymi podstawami działalności kościoła i zilustrował płynące stąd pozytywne interesującą mapą klasztorów w Europie Zachodniej do IX wieku włącznie oraz komentarzem dotyczącym ich stosunku do dawności osadnictwa (około $\frac{1}{3}$ znajduje się na obszarach młodszej kolonizacji). Zwyczajem obowiązującym na konferencjach spoletańskich, zamknięciem sesji było podsumowanie obrad dokonane tym razem przez Paolo Brezzi (Neapol).

W porównaniu z kilku poprzednimi spotkaniami *VII settimana* była raczej dość rozbieżna tak co do referatów, jak wypowiedzi; prelekcje z tezami wywołującymi żywą polemikę raczej były rzadkie, ich układ także utrudnił pełne wypowiedzenie się co do dwu, najbogatszych w nowości naukowe, mianowicie G. Le Brasa i Ch. Higounet'a. Mimo to tydzień w Spoleto pozwolił zapoznać się ze stanem badań nad organizacją kościelną w państwach barbarzyńskich w sposób dosyć kompletny, a zapowiedziana publikacja pełnych tekstów wykładów opatrzonych w dokumentację oraz streszczeń wypowiedzi dyskusyjnych niewątpliwie wzbogaci informację mediewistów zajmujących się wcześniejszym średniowieczem.

A. G.

*

Jedną z większych sensacji naukowych w dziedzinie historii starożytnej było odkrycie w kwietniu 1958 r. niedaleko miasta Kandahar (Afganistan) dwujęzycznej (aramejsko-greckiej) inskrypcji władcy indyjskiego z dynastii Mauria—Asoki. Jest to — jak dotąd — jedyny przykład inskrypcji greckiej na tak daleko na wschód wysuniętych terenach. Inskrypcja ta wryta w skale ok. r. 250 p.n.e. na terenach nie należących już do Seleucydów i pochodząca od władcy niegreckiego, stanowi prawdziwą niespodziankę. Pierwsza głębsza analiza naukowa tej inskrypcji została ogłoszona zbiorowo przez uczonych francuskich w „*Journal. Asiatique*” 1958 („*Une bilingue gréco-araméenne d'Asoka*” par D. Schlumberger, L. Robert, A. Dupont-Sommer, E. Beuveniste).

*

W dniach od 2 do 6 sierpnia 1958 roku obradował w Bolonii Kongres historyków kościoła, w którym udział wzięło 138 uczestników z kilkunastu państw europejskich. Przedmiotem obrad była głównie historia kościoła włoskiego w epoce Odrodzenia. 22 wygłoszone na Kongresie referaty opublikowane zostały w specjalnym tomie „*Italia Sacra*”.

*

W dniach 15—20 września 1958 odbył się w Monachium XI Międzynarodowy Kongres Bizantynologów. Wzięło w nim udział ponad 400 delegatów z 28 krajów, m.in. także i z Polski. Obrady Kongresu toczyły się w 6 sekcjach: historii, filologii i historii literatury, teologii i historii kościoła, historii sztuki, metodologii oraz nauk pomocniczych. Wśród wielu wygłoszonych referatów

szczególne zainteresowanie wzbudził referat E. Kirstena (Bonn) o miastach bizantyńskich (koreferentami byli D. Zakitinos i P. Lemerle) oraz referat A. Pertusi (Włochy) o organizacji temów (koreferat G. Ostrogorskiego). Interesujące były także referaty P. Zeposa (Grecja) o prawodawstwie bizantyńskim VI—X w., F. Dvornika (USA) o schizmie Focjusza, W. N. Pigulewskiej (ZSRR) o dyplomacji bizantyńskiej i Arabach w VII w., Z. W. Udalcowej (ZSRR) o polityce gospodarczo-społecznej Bizancjum w Italii w VI w., D. Angelowa (Bułgaria) o immunitetach klasztorów macedońskich w XIII—XIV w., S. Kapsomenosa (Grecja) o rozwoju języka greckiego od koine do powstania języka nowogreckiego, E. Kitzingera (USA) o sztuce bizantyńskiej w okresie od Justyniana do obrazoburstwa.

Postanowiono zorganizować kolokwium bizantynologów podczas XI Międzynarodowego Kongresu Historyków w Sztokholmie w 1960 r. Następny z kolei XII Międzynarodowy Kongres Bizantynologów odbędzie się w roku 1961 w Ochrydzie (Jugosławia).

13 marca 1959 odbyło się w Paryżu kolejne międzynarodowe zebranie historyków gospodarczych (pod przewodnictwem F. Braudela) poświęcone przygotowaniu sesji historyków gospodarczych mającej się odbyć w związku z Międzynarodowym Kongresem Historyków w Sztokholmie w 1960 r. Sesja ta ma się odbyć przed właściwym Kongresem i zająć się dwoma głównie zagadnieniami: 1. Problemem industrializacji Europy od XVIII do XX w. 2. Zagadnieniem wielkiej własności ziemskiej w XVII—XVIII w. W zebraniu wzięli udział M. Postan (Cambridge), G. Labrousse (Paryż), Y. Renouard (Paryż), P. Harsin (Liège), J. van Houtte (Louvain), V. Rau (Lizbona), W. Abel (Göttingen), B. Kellenbenz (Niemcy). Z historyków polskich obecni byli W. Kula i M. Małowist.

W sierpniu 1959 odbędzie się w Lizbonie zorganizowany przez historyków portugalskich międzynarodowy zjazd historyków poświęcony zagadnieniom wielkich odkryć geograficznych w związku z 500-leciem śmierci Henryka Żeglarza, inicjatora odkrywczych wypraw portugalskich w XV w. Dokładny program zjazdu nie został jeszcze ustalony.

*

W wielkiej Brytanii ukazały się dwie następne części wielkiego słownika międzynarodowego „Novum Glossarium Mediae Latinitatis 800—1200”, obejmujące hasła do litery L włącznie.

W dniach 12—16 stycznia 1959 odbyła się w Oxford międzynarodowa konferencja historyków holenderskich oraz angielskich z uniwersytetu oksfordzkiego i zaproszonych gości z kilku innych uniwersytetów angielskich. Wygłoszone referaty dotyczyły dziejów Holandii i Anglii poczynając od XVI w. (referaty J. W. Smita „Stan badań nad rewolucją niderlandzką”, R. B. Wernhama „Polityka angielska a rewolucja niderlandzka”, B. H. Slicher van Bath „Geneza nowego chłopstwa w Niderlandach”) a kończąc na współczesności (referat B. W. Schapera „Ugrupowania religijne i partie polityczne we współczesnej Holandii” oraz referat D. Butlera „Współczesna analiza wyborcza w Anglii”). Jedno z posiedzeń poświęcono także historii sztuki (E. Wind „Wilhelm III jako Herkules. Alegorie protestanckie”, H. Schulte Nordholt „Carel Fabricius. Między Rembrandtem a Vermeerem”).

Ukazał się dodatek do „Bulletin of the Institute of Historical Research” Uniwersytetu Londyńskiego (nr 19) zawierający wykaz prac doktorskich i magisterskich z zakresu historii i dyscyplin pokrewnych ukończonych w Zjednoczonym Królestwie w r. 1957. Spośród ogółem 96 tez doktorskich 5 dotyczy starożytności, 22 zaliczyć można do historii średniowiecza, tyleż do XVI—XVIII w. Dominuje wiek XIX. Połowa prac związana jest ściśle z historią Wielkiej Brytanii. Zwraca uwagę brak dysertacji poświęconych Irlandii, natomiast stosunkowo liczne są opracowania z historii Azji i Afryki XIX i XX w.

Jednocześnie ukazał się wykaz prac będących w przygotowaniu w styczniu 1958 r. Wynika zeń, że w opracowaniu jest wiele dziedzin słabo reprezentowanych wśród prac ukończonych (historia wsi, geografia historyczna). W obu wykazach spotyka się wiele prac z historii religii.

Zespół specjalistów historii Albanii opracował makietę podręcznika historii tego kraju. Dyskusja nad makietą odbyła się w dniach 17—18 listopada 1958 w Bułgarskiej Akademii Nauk przy współudziale wykładowców historii na uniwersytecie w Tiranie.

Ukazał się nowy tom czeskiej bibliografii historycznej pt. „Bibliografie československé historie za rok 1955” w opracowaniu S. Jonášovej, L. Nesvadbika i A. Škorupovej.

W dniach 23—24 września 1958 pod egidą Czeskiej i Słowackiej Akademii Nauk odbyła się konferencja poświęcona 40 rocznicy powstania Czechosłowacji i 20 rocznicy Monachium. Zainteresowanie referentów skupiało się na ocenie sytuacji politycznej, która umożliwiła powstanie niezależnego organizmu państwowego. Obok referatu O. Rihý „Czterdzieści lat Czechosłowacji” referat omawiający dziejową rolę upadku monarchii Austro-węgierskiej wygłosił J. Křižek. Z zaproszonych gości o polityce ZSRR w okresie Monachium mówił I. Minc, a o polityce Polski K. Piwarski.

Do tejże konferencji nawiązały obrady odbywającej się w dniach 25—27 września naukowej sesji poświęconej 20 rocznicy Monachium. Prace sesji odbywającej się przy współudziale wielu delegatów z zagranicy koncentrowały się wokół warunków, jakie złożyły się na powodzenie akcji Hitlera w Monachium.

W dniach od 9 do 12 października 1958 w Brnie odbyła się ósma konferencja Komitetu Naukowego Historyków ČSR i NRD. W czasie obrad, przewodniczący delegacji historyków niemieckich K. Obermann wręczył Komitetowi pierwsze egzemplarze wspólnie wydanego tomu pt. „Aus 500 Jahren deutschtschechoslowakischer Geschichte” (Schriftenreihe der Kommission der Historiker der DDR und ČSR, Band I, Berlin 1958, Rütten und Loening, s. 432). Po dyskusji uchwalono wydać w 1958 r. drugi tom tego wydawnictwa. Na rok 1960 projektuje się wydanie wspólnej księgi na XI Międzynarodowy Kongres Nauki Historycznej w Sztokholmie.

Ostatnim (83) numer „La Pensée” przynosi m.in. informację Charles Paraina pt. „Les recherches sur l'histoire de la culture matérielle en Pologne”.

„Revue d'Histoire de la Deuxième Guerre Mondiale” ze stycznia 1959 publikuje uwagi Jean Neveux poświęcone problematyce poruszanej w ostatnich numerach „Przeglądu Zachodniego”.

Grupa francuskich historyków i archiwistów pod kierunkiem B. Gille i D. Ozanaux rozpoczęła prace nad systematyczną inwentaryzacją źródeł do dziejów Ameryki Łacińskiej znajdujących się w bibliotekach i archiwach francuskich. Wstępne poszukiwania dowiodły, że materiały te są niezwykle bogate od schyłku XVII w., a zwłaszcza dla pierwszych lat następnego stulecia oraz dla całego okresu monarchii lipcowej i II cesarstwa. Wiele materiałów znajdujących się dotąd w rękach prywatnych zostało złożonych w *Archives Nationales* w Paryżu. Obecnie tamtejsze zespoły dotyczące głównie inicjatyw francuskich w Ameryce Południowej i Środkowej w XVIII i XIX w. dorównują rozmiarami sławnemu hiszpańskiemu *Archivo General de Indios*.

Radio francuskie (*RTF Programme National France III*) od dłuższego już czasu prowadzi cykl audycji pod nazwą „Analiza spektralna Zachodu”, który ukazać ma genealogię historyczną cywilizacji zachodniej. W ramach tego cyklu, który trwa już ponad rok, co sobotę program radiostacji od południa do północy wypełniony jest przez zespół audycji mających dać obraz cywilizacji wybranego okresu. Zestaw audycji jest różnorodny i niejednokrotnie naukowo odkrywczy (np. cykl poświęcony cywilizacji karolińskiej z interesującym przeglądem nowych odkryć muzycznych i pięknym *Planctus* na śmierć Karola Wielkiego oraz ciekawą debatą historyków — znawców epoki nad istotą przełomu karolińskiego). W miesiącu marcu po dniu poświęconym ekonomice średniowiecznej, w kolejnej „sobocie”, poświęconej cywilizacji słowiańskiej, m.in. znany belgijski historyk-slawista, prof. Claude Backvis mówił o kontaktach między Zachodem a światem słowiańskim (a Polską w szczególności) w średniowieczu.

30 lat mija od chwili gdy w 1929 roku Lucien Febvre i Marc Bloch wydali pierwszy numer „*Annales*”. W jubileuszowym tomie z b.r. obecny redaktor naczelny „*Annales*” Fernand Braudel w krótkim wstępie przypomniał dzieje wydawnictwa. Na tom ten składają się m.in. następujące rozprawy: Emmanuel le Roy Ladurie „*Histoire et Climat*”, Guy Thuillier „*Le rôle des monnaies du cuivre et de billon*”, A. D. Ljublinskaja wstęp do radzieckiego wydania pracy M. Blocha „*Les caractères originaux de l'histoire rurale française*” oraz Claude Ponsard „*La théorie quantitative de la monnaie*”.

W dniach 29 lipca do 2 sierpnia odbył się w Halle XIV Zjazd Orientalistyczny. Oprócz uczonych z NRD i NRF na zjazd przybyli delegaci Związku Radzieckiego, Austrii, Polski, Czechosłowacji, Holandii, Anglii, Egiptu i Cejlonu. Prace toczyły się w następujących sekcjach: starożytnego Wschodu (egiptologii, asyriologii, hetytologii), chrześcijańskiego Wschodu i Bizancjum, semitologii i islamu, indologii i iranistyki, turkologii i Środkowej Azji, Wschodniej Azji, afrykaniistyki i archeologii orientalnej. Posiedzenia plenarne były poświęcone referatom dotyczącym poszukiwań w Butanie (Fritz Hintze, Berlin), egiptologii na Uniwersytecie Humboldta (Gertrud Pasch, Berlin), kulturze Wschodu (G. Meyer, Berlin).

Na powszechnym zjeździe historyków niemieckich w Trewirze 25—27 września 1958 doszło do ostatecznego zerwania między organizacjami historyków Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Niemieckiej Republiki Federalnej. W odpowiedzi na niedzielenie głosu trzem spośród historyków NRD delegacja opuściła obrady zostawiając list protestujący przeciwko tej dyskryminacji. Jak wiadomo od marca 1958

historycy NRD posiadają własną organizację (*Deutsche Historiker-Gesellschaft der DDR*).

Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Humboldta w Berlinie zorganizował w dniach 28—29 listopada 1958 konferencję poświęconą badaniom nad historią krajów kolonialnych i ich walki wyzwolenczej. W konferencji wzięli udział historycy, etnologowie i językoznawcy, m.in. przedstawiciele krajów Azji i Afryki. Konferencja wykazała potrzebę gruntownego zbadania dziejów niemieckiej polityki kolonialnej, do której bogate materiały znajdują się w *Deutsches Zentralarchiv* w Poczdamie.

W dniach 1—3 kwietnia 1959 odbyła się w Berlinie konferencja robocza *Hansischer Geschichtsverein*, w której wzięli udział historycy obu części Niemiec, Polski, Szwecji i Czechosłowacji. Obrady koncentrowały się głównie dokoła zagadnień historii gospodarczo-społecznej miast hanzeatyckich w XIII—XVI w.

Institut für kontinentale Agrar- und Wirtschaftsforschung przy uniwersytecie w Giessen po wydaniu zbioru artykułów, m. in. historycznych, w księdze pamiątkowej na 350-lecie uniwersytetu oraz monografii E. Amburgera o „Rodzinie Marselisów” — kapitalistów holenderskich czynnych m.in. w rozbudowie hutnictwa rosyjskiego, zapowiada wkrótce dalsze interesujące wydawnictwa, jak np. studium H. Ludata o stosunkach gospodarczo-społecznych na ziemi lubuskiej na początku XV w. (na podstawie *Catastrum Lebusense*). W przygotowaniu jest praca H. F. Schmidta o starszych ustrojach agrarnych Europy Wschodniej oraz historia osadnictwa i ustroju Słowian połabskich i bałtyckich.

W amerykańskiej serii wydawniczej *Anvil Books* ukazały się dwie ciekawe publikacje źródłowe: „Historic Documents of World War I” w opracowaniu Louisa L. Snydera (nr 33) oraz „Historic Documents of World War II” w opracowaniu Waltera C. Langsama (nr 34).

American Historical Association przygotowuje przewodnik po zbiorach mikrofilmowych materiałów historycznych znajdujących się w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie (*Guide to Photocopied Historical Materials in the United States and Canada*). Wydawnictwo to ukaze się w końcu 1959 r.

W dniach 3—6 listopada 1958 odbył się II Międzynarodowy Kongres Historyków Stanów Zjednoczonych i Meksyku. W Austin, Texas, spotkali się obok uczonych obu zainteresowanych krajów także historycy z Ameryki Południowej, Francji, Hiszpanii i krajów Wspólnoty Brytyjskiej. Najwięcej uwagi poświęcono zagadnieniu granicy w historii (tematy posiedzeń: „Średniowieczna granica iberyjska 800—1500”, „Meksykańska i amerykańska koncepcja granicy”, „Koncepcja Wielkiej Granicy (między USA a Kanadą)”).

Instytut Historii Gospodarczej i Towarzystwo Historii Gospodarczej Uniwersytetu w Lund przystąpiły do wydawania nowego rocznika pod nazwą „Economy and History”. Publikowane w języku angielskim pod redakcją Oskara Bjurlinga będzie to już drugie (po „Scandinavian Economic History Review”) pismo tego rodzaju. Pierwszy zeszyt przynieść ma cztery rozprawy dotyczące zagadnień szwedzkich.

Instytut Historii Węgierskiej Akademii Nauk prowadzi niezwykle interesujące i zakrojone na bardzo szeroką skalę badania nad historią Węgier i stosunków Węgier z innymi krajami. Na ukończeniu są prace nad wielotomowym uniwersyteckim podręcznikiem historii Węgier (ukazały się już pierwsze dwa tomy obejmujące dzieje Węgier do 1849 r.). Zaawansowane są też prace nad wyczerpującą bibliografią historii Węgier. Bibliografia ta obejmuje zarówno prace historyków węgierskich, jak i obcych zajmujących się dziejami Węgier. Ukazały się trzy pierwsze tomy tej bibliografii, wkrótce mają się ukazać tomy IV i V, które obejmą materiał do r. 1918.

Przygotowano szereg wydawnictw źródłowych, m.in. E. Mályusz wydał rejestry źródłowe z czasów Zygmunta Luksemburskiego. Wydano już 8 tomów „Dzieł zebranych” Kossutha.

Wśród licznych prac monograficznych przeważają książki poświęcone historii Węgier we wczesnym średniowieczu (Molnár, Györffy), historii XV w. (Mályusz, Elekes) oraz zagadnieniom związanym z rewolucją 1848 r. (Varga, Spira oraz Kovacs; ten ostatni szczególnie interesuje się sprawami polskimi — opublikował już na ten temat artykuł w „Századoku” oraz osobną książkę, przygotował też biografię generała Bema, która ma być opublikowana w języku polskim).

Instytut Historii Węgierskiej Akademii Nauk zamierza wydawać nowe czasopismo historyczne — „Történelmi Szemle” („Przegląd Historyczny”). W czasopiśmie tym zamieszczano by krótkie rozprawy, publikacje źródłowe, dyskusje przede wszystkim z historii nowożytnej i najnowszej. Drukowano by także artykuły historyków z innych krajów.

We Włoszech trwają przygotowania do obchodów, które w latach 1959—1961 uświetnić mają stulecie zjednoczenia kraju. Projektuje się organizowanie licznych uroczystości regionalnych i połączonych — wspólnych dla kilku prowincji, koordynowanych przez *Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano*.

W dniach 9—12 grudnia 1958 odbyła się w Tallinie konferencja historyków radzieckich poświęcona historii wsi w Europie wschodniej w XVIII i XIX w. Konferencję zorganizowała Akademia Nauk ZSRR wspólnie z Akademią Nauk Estońskiej SRR w setną rocznicę wielkiego powstania chłopów estońskich. Wygłoszono 17 referatów i komunikatów poświęconych rozwojowi sił wytwórczych w rolnictwie (K. W. Siwko, I. D. Kowalczenko, G. P. Stroda), kolonizacji chłopskiej (N. W. Ustiugow), walce klasowej na wsi (W. W. Czepko, I. J. Kochk), rozwojowi elementowi kapitalizmu w rolnictwie (L. A. Loone) i innym ważnym problemom. Kilka referatów dotyczyło także stosunków polskich, a mianowicie I. A. Woronkow i E. P. Szlossberg mówili o ewolucji renty feudalnej w Polsce i na Białorusi, D. L. Pochilewicz omówił reformy Tyzenhauza w ekonomiiach na Litwie i Białorusi oraz powstanie szawelskie w 1769 r., I. I. Kostiuszko mówił o reformie 1864 r. w Królestwie Polskim.

Drugie międzynarodowe seminarium slawistów archeologów, które odbyło się w dniach 26—29 grudnia 1958 w Moskwie, poświęcone było zagadnieniu związków plemiennych u Słowian w I tysiącleciu naszej ery. Spośród licznych referatów, jakie wygłoszono, szczególne zainteresowanie wzbudziły następujące: „Antowie i południowo-zachodnia grupa plemion wschodniosłowiańskich” M. Brajczewskiego (Kijów), „Przesłanki tworzenia się pań-

stwa Wielkomorawskiego" J. Poulik (Brno), „Plemiona słowiańskie zachodnio-bałtyckiego Pomorza" W. Leciejewicza, (Warszawa), „Wschodniosłowiańskie plemiona na terytorium zachodniej Mołdawii" M. Petrescu-Dymbowicz (Bukareszt) oraz oparty na nowych odkryciach archeologicznych referat o związku plemion na terenie Bułgarii S. Stanczewa (Sofia). Następne seminarium międzynarodowe, które odbędzie się w roku 1959 w Brnie, będzie poświęcone zagadnieniu powstawania miast słowiańskich.

*

23 sierpnia 1958 zmarł Ettore Rota (ur. 1883 r.), profesor historii w Padwie, współzałożyciel „Nuova Rivista Storica" w 1917 roku. Spośród licznego dorobku naukowego wymienić należy: „La reazione cattolica a Milano" (1905), „Il Gianse-nismo in Lombardia e i Prodrumi del Risorgimento italiano" (1907), „L'Austria in Lombardia e la preparazione del movimento democratico cisalpino" (1911). Z publikacji późniejszego okresu będących pod wpływem nurtu faszytowskiego ukazały się: „Le origini del Risorgimento" (1938), „Italia e Francia. Il mito della sorella latina" (1939). Na marginesie właściwego nurtu pracy Roty powstało kilka prac poświęconych miastu rodzinnemu — Mediolanowi, z których najważniejszą jest „Storia di Milano".

17 listopada 1958 zmarł w wieku lat 89 Georges Bourgin, dyrektor *Archives Nationales*, założyciel Instytutu Historii Społecznej. Prawie 50-letnia praca naukowa rozpoczęta wydaniem w Paryżu w roku 1911 bibliografii *Risorgimenti* w „Les études relatives à la période du Risorgimento 1789—1870" obracała się wokół zagadnień włoskich i francuskich tegoż okresu.

14 stycznia 1959 zmarł znakomity angielski historyk, G.D.H. Cole, profesor uniwersytetu w Oxford. Był on wybitnym znawcą historii ruchu robotniczego, a na krótko przed śmiercią ukazało się jego trzytomowe dzieło „The History of the Socialist Thought". Politycznie Cole związany był z *Fabian Society* we wczesnym okresie swej działalności, później odszedł znacznie od ideologii tego ruchu.

Zmarł w wieku lat 79 Gustaw Cohen, profesor tytularny katedry literatury w Sorbonie, współautor części dotyczącej historii kultury „Histoire Générale" pod red. G. Glotza.